

פרשת בחקתי

ושלחתי והבאתי

"וְשַׁלַּחְתִּי לְךָ" (כו, כה), "וְהִבֵּאתִי לְךָ" (כו, לו) - שני זוגות מילים אלו מוטעמות בסופן בשני-פשטין, שדינם כדין פשט בודד (פשטא) אשר הטעם המשרת שיבוא לפניו יכול להיות או שופר מהופך כמו "וַיַּעֲתֶר" (בראשית כה, כא) וכמו "וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם" (שמות ו, ח), או מאריך כמו "הִיטָה תִּהְיֶה" (בראשית א, ב). הכלל אומר שאם תהיה תנועה כל שהיא או אפילו שוא או חטף בין המשרת לפשט (כפי שסומן במשבצות לעיל) אז ישרת השופר המהופך לפני הפשט (או השני-פשטין), אך אם הטעמים יהיו סמוכים ללא הפסק תנועה או שוא ביניהם אז ישרת המאריך את הפשט²⁵⁹. ועתה, אם "ושלחתי" "והבאתי" הם מלרע הרי שהטעם בהם צריך להיות מאריך בגלל הסמיכות לטעם הבא בראש המילה הבאה אחריהם. לעומת זאת אם הם בטעם מלעיל הרי שישנה תנועה לא מוטעמת - "תי" - בין שני הטעמים דבר הגורם לטעם שופר מהופך לשרת את השני-פשטין. אם כן כדי לדעת מי הוא המשרת חובה עלינו לברר האם המילים הנ"ל הם מלעיל או מלרע.

והנה, המילה "הבאתי" (בלא ואו לפניו) בלשון עבר, ברור שהיא מלעיל, אבל "והבאתי" בתוספת ואו המהפכת מעבר לעתיד צריכה להיות מלרע בגלל הוואו המהפכת כדוגמת "וְהִוצֵאתִי אֶתְכֶם" (שמות ו, ו).²⁶⁰ אך מאידך גיסא יש כלל של נסוג אחור שבגיניו יסוג הטעם למלעיל במילה מלרע הסמוכה למילה שהטעם בראשה כדוגמת "קְרָא לִילָה" (בראשית א, ה) שבגלל סמיכות הטעמים הוטעמה המילה "קרא" בקוף ולא בריש. ולכאורה גם כאן שייך הכלל דנסוג אחור וצריך להיות "והבאתי מרך" מלעיל - בשופר מהופך בבית, אלא שצריך לבדוק האם שייך כאן אחד מן המבטלים את הנסוג-אחור.

וכתב המנחת-שי "והבאתי מרך" (הד"ה נדפס עם שופר מהופך בבית) - בספרי ספרד ובדפוסים ישנים "והבאתי" (נדפס עם שופר

מהופך בבית ומעמיד בתיו). עכ"ל. ואין שום ביאור למעמיד זה. ובתנ"ך קורן הוטעמה "והבאתי" בשופר מהופך בבית והתיו במאריך, ודבר פלא הוא להטעים בשני טעמים ללא מסורת ברורה.

מסביר הגר"י קמנצקי בספרו "אמת ליעקב" עה"ת את אחד מן המבטלים של נסוג אחור כדוגמת הפסוק "לֹא-יָבֹא עוֹד שְׁמִשָּׁן" (ישעיהו ס, כ) שהלמד במעמיד והבית במאריך, שאם היה נסוג אחור היו בטלים שניהם, שהמאריך שהיה נסוג ליווד של "יבוא" היה הופך לשופר מהופך כדלעיל והמעמיד בלמד של "לא" היה בטל מפאת סמיכותו לטעם. ומסביר "זוה אין מבטלים שניים בשביל האחד". אם כן גם כאן, "והבאתי מרך" אם ייסוג הטעם לבית יתבטלו המעמיד בהא והמאריך בתיו לכן בטל הנסוג אחור, וזוה הוא מסביר את הגרסא של ספרי ספרד שמביא המנחת שי. מ"מ לפי זה היה צריך להיות בספרי ספרד "והבאתי" עם מעמיד בהא ומאריך בתיו ובדפוס אינו כן.

ונ"ל שעצם העובדה שהמנחת שי מביא בד"ה "והבאתי" מוטעם בשופר מהופך בלבד ועל זה מעיר מה שמצא בס"ס ובדפוסים ישנים משמע שרוצה לאפוקי מהם, כפי שמצוי לרוב שמביא את גרסת ס"ס או דפוסים ישנים ור"ל שאין הדבר כן, כי כפי שבארנו לעיל אין למעמיד או למאריך הנוסף שום ביאור. וכן שמעתי מפי מורי הרב זליכה שליט"א, ש"ושלחתי דבר" ו"והבאתי מרך" שניהם מלעיל גמור וכן הטעימו בתיקון קוראים המדויק "איש מצליח".²⁶¹

לפי האמור יש פה נסוג אחור ממש, ואפשר שאין פה את הטעם של הגר"י קמנצקי מפני שמקור המילה הוא מלעיל לפני שבאה ואו ההיפוך ויותר קל לה לסוג אחור ולחזור למקורה.

מ"מ צ"ל שאם קרא מלרע יצא בדיעבד י"ח מפני שלא שניה את משמעות לשון העתיד.

²⁵⁹ ותמצא כלל זה בשיר של רבינו תם לכללי טעמי המקרא, וזה לשונו: לפשטא אם משרתה, בסמוך לקרותה / באין פסק הברתה, במרכא שם נוחתים / מהפך שם יוחק, בעת הברה תדחק / וגם שבא אם ידחק, למהפך כן דחיתים.
²⁶⁰ עיין לחם-הבכורים דף נט ע"א.

²⁶¹ שו"ר שהרמז"ל בשתי ידות מביא שיש ספרים עם מעמיד בתיו ויש בלא. מ"מ אין שום איזכור של ספרים בהם הטעם העיקרי הוא בתיו.